

Српско археолошко друштво

Музеј „Рас“ Нови Пазар

СРПСКО АРХЕОЛОШКО ДРУШТВО

ЈЕСЕЊИ САСТАНАК СРЕДЊОВЕКОВНЕ СЕКЦИЈЕ

Нови Пазар, 25. – 26. новембар 2022. године

Програм и апстракти

Београд 2023

Приредио: Марин Бугар

Издавач: Српско археолошко друштво, Београд и Музеј "Рас" Нови Пазар

За издавача: Адам Црнобрња и Елмир Хабибовић

Штампа: Colorgrafx, Beograd

Тираж: 125

Бесплатан примерак

ISBN 978-86-80094-21-2

њих су откривене и различите надгробне плоче старије некрополе. То је условило прекид даљих радова на реализацији пројекта. Досадашња открића архитектуре и гробова у Митровој Реци пружају ново сазнање о средњовековној прошлости Дежевске долине што усложњава и наставак конзерваторско-рестаураторских радова на обнови и презентацији овог споменика културе у Митровој Реци.

Весна М. Бикић, Археолошки институт, Београд
Угљеша Д. Војводић, Археолошки институт, Београд

АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА ТВРЂАВЕ КОПРИЈАН КОД ДОЉЕВЦА – МЕТОДОЛОГИЈА И ПРВИ РЕЗУЛТАТИ

Тврђава Копријан спада међу боље сачуване споменике српског средњег века. Налази се обронцима планине Селичевике, над десном обалом Јужне Мораве близу ушћа Топлице – данас су то атари села Малошиште и Клисура у општини Доњевац. Град је обновљен као погранично утврђење за време владе кнеза Лазара, 1372. године, а након што је пао под турску власт 1451. године, тврђава није обнављана, будући да се налазила у дубини османске територије.

Иако је евидентирана и документована још у раним послератним годинама, тврђава Копријан је остала археолошки неистражена. И пропала је убрзано. Изложени дејству атмосферичких фактора њени зидови се круне и урушавају, па нестају вредни подаци о архитектури. Истовремено, на остатке тврђаве се гледало као на извориште грађевинског материјала, па су тако куле на источном бедуу чак биле поткопане у толикој мери да је постојала озбиљна опасност од њиховог потпуног урушавања. Уз то, у унутрашњости утврђења примећују се бројни трагови нелегалних копања.

Због алармантног стања споменика Завод за заштиту споменика културе у Нишу је пре две године започео санационе конзерваторско-рестаураторске радове на кулама источног бедема. Такође, урађена је пројекција терена, укључујући и прелиминарна геофизичка испитивања методама геоелектричног сондирања и електричне томографије. Након извршених прелиминарних геофизичких истраживања, и због хитности санације делова фортификације, наметнула се потреба за темељним археолошким истраживањима Копријана. У договору са сарадницима Завода за заштиту споменика културе Ниш, планирање и организацију

вишегодишњих систематских археолошких истраживања преузео је Археолошки институт. Ископавања су започета ове године и вршена су на простору уз источни бедем Горњег града, у широком ископу површине од 100m². Због знатне континуиране девастације локалитета од стране нелегалних копача – трагача за драгоценостима, најпре су изоловани њихови рецентни укопи који су делом оштетили и бедем.

У току овогодишње две кампање, у јуну-јулу и новембру, утврђено је више нивоа коришћења простора тврђаве. Уз то, дефинисани су остаци цистерне за воду у средишту Горњег града, као и трасе његовог јужног и западног бедема које су се местимично само назирале испод травнатог покривача и масивног шута.

Ирина Кајтез, Републички завод за заштиту споменика културе Београд
Владан Видосављевић, Музеј „Рас“ Нови Пазар

ИСКОПАВАЊА МАНАСТИРСКОГ КОМПЛЕКСА СВ.ВАРВАРЕ НА РЕЉИНОЈ ГРАДИНИ У 2022. ГОДИНИ

Иако истраживани у више наврата током прошлог века, остаци манастира Св. Варваре на Рељиној градини код Новог Пазара још увек нису истражени у потпуности. Ископавања спроведена током 2022. године донела су нова сазнања о стратиграфији локалитета, организацији манастирског комплекса, као и о гробљу које је постојало и пре заснивања манастира, али је коришћено и након његовог разарања.

Фокус нових истраживања је била западна половина манастирског комплекса, што је укључивало ископавања у просторијама Западне грађевине, делу порте и обзиђу манастира. Ископавања су вршена у широком ископу, а на неколико кључних места у овом делу манастира отворене су и сонде мањих димензија, које су показале да је стратиграфија локалитета умногоме компликованија него што се раније сматрало. Истраживања у порти, унутар просторија Западне грађевине и у зони обимног зида показала су да постоји неколико хоризоната сахрањивања. Најстарији гробови су делимично девастирани изградњом манастирских грађевина, док се сахрањивање унутар порте вршило и током млађих фаза живота манастира, али и након што је запустео. Заступљене су све старосне категорије покојника оба пола.

Један врло битан налаз допринео је разумевању функционисања манастира, и начина искоришћавања простора у порти. То је бунар, лоци-